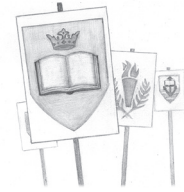


# Tieteen tuottamisen ja hyödyntämisen tilat: paikat, olosuhteet ja kulttuuri



**P**äättynyt vuosi oli käytännöllisesti kaikilla elämänalueilla ja kaikissa suhteissa koronaviruksen leimaama. Sen seurauksena omassakin toiminnassamme hallitus siirtyi etäkokouksiin ja joitain suunniteltuja tapahtumia siirrettiin tai peruttiin. Edistyksen Päivät järjestettiin kuitenkin onnistuneesti yhden päivän kestoisena verkkoseminaarina. Tapahtuman satoa on löydettävissä vanhan tavan mukaan tästä lehden numerosta neljä.

Koronavirus on muodostanut keskeisen sisällön myös ylimmässä poliittisessa päätöksenteossa erityisesti valtioneuvoston työskentelyssä, mutta on se näkynyt myös eduskunnassa. Tätä taustaa vasten oli ilahduttavaa huomata, että hallitus pitää kiinni korkeakoulupolitiikan alueella yhdestä keskeisestä hallitusohjelmaan kirjatusta selvitystehtävästä, joka mitä suurimmassa määrin kytkeytyy myös Edistyksen Päivien teemaan, tieteen tuottamisen ja hyödyntämisen tilat. Verraten vähälle huomiolle on jäänyt, että opetus- ja kulttuuriministeriö asetti kesäkuussa selvittäjäryhmän, jonka tehtävänä on toteuttaa arviointi autonomian tilasta eri hallintomuotoisten yliopistojen sisällä sekä autonomian suhteesta perustuslain vaatimuksiin. Selvittäjäryhmän jäsenet edustavat korkeakoululainsäädännön ja -hallinnon asiantuntemusta sekä yliopistojen henkilöstöä. Ryhmä on selvitystyön osana lähestynyt myös yliopistoyhteisöjen jäseniä kyselyllä, jonka vastausaika päättyy alkaneen vuoden helmikuun alkupuolella. Ryhmän oma määräaika päättyy helmikuun lopussa luovutettavaan raporttiin.

Välihuomautuksena totean, että kun komitealaitos Suomessa käytännössä lakkautettiin, on valtionhallinnon toimintaa tukevaa lainvalmistelutyötä organisoitu mitä erilaisemmilla nimillä. Keskeisimpiä organisointimuotoja ovat olleet yhden henkilön komiteoina toimivat selvitysmiehet ja selvityshenkilöt. Tässä nimiketjussa selvittäjäryhmä kuulostaa korvaani uudehkolta. Tärkeintä kuitenkin on, että ryhmän koostumus edustaa laajaa korkeakouluhallinnon asiantuntemusta ja myös sen henkilöstön näkemyksiä. Selvittäjäryhmälle asetettiin myös seurantaryhmä, joka edustaa monipuolisesti yliopiston eri henkilöstöryhmiä ja yliopistoja työnantajina.

Autonomian tilan lisäksi selvittäjäryhmä arvioi perustuslakivaliokunnan edellyttämänä, onko ylioppilaskunnan automaatiojäsenyydelle hyväksyttäviä ja oikeasuhtaisia perusteita perustuslaissa turvatun yhdistymisvapauden kannalta. Selvittäjäryhmän tulee myös arvioida eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen päätökseen perustuen, olisiko yli-

opistolakia tarpeen täsmentää säätiöyliopiston yhteisen monijäsenisen hallintoelimen puheenjohtajan valinnan osalta. Selvityksen laadinnassa hyödynnetään osallistavia työmuotoja. Selvittäjäryhmä kuulee laajasti opiskelijoita, henkilöstöä, säätiöyliopistojen perustajia, yliopistojohdon ja hallinnon edustajia sekä eri sidosryhmiä. Jään mielenkiinnolla odotamaan. selvittäjäryhmän selvitysten tuloksia.

**E**distyksen Päivien teemana oli siis tieteen tuottamisen ja hyödyntämisen tilat täsmennettynä erityisesti paikkoihin, olosuhteisiin ja kulttuuriin. Olen kirjoittanut tähän lehteen lyhyen katsauksen verkkoseminaarista kokonaisuutena ja Edistykseksi tiedeliitolle uutena toimintatapana. *Jukka Himanka* lähestyy teemaa otsikolla Tiedepopulismi ja valistus, Kuinka suunnistautua tieteen kriisissä. Tiedepopulismiin Himanka määrittelee tieteen popularisoinniksi, jonka tavoitteena on kertoa, että esimerkiksi suhteellisuusteoriaa ei voi ymmärtää, sen sijaan että pyrkisi saamaan ihmisiä ymmärtämään sitä koskevaa tutkimusta. Suhteellisuusteoria nousee Himangan tarkastelun keskiöön myös siksi, että hän vertaa toisiinsa Martin Heideggerin ja Albert Einsteinin tapaa suhtautua julkisuuteen. Einsteinin seuraajina suomalaisessa tiedemaailmassa ovat Himangan mukaan omalla tavallaan Esko Valtaoja ja Kari Enqvist. Himangan perimmäisenä kysymyksenä on tieteen luotettavuuden turvaaminen. Sitä uhkaa nykytieteessä ainakin osin koko ajan määrällisesti kiihtyvään julkaisemiseen liittyvät ongelmat, joissa julkisuuden saaminen ohittaa yhä useammin hitaan luotettavuuden turvaamisen.

*Karoliina Snell* tarkastelee artikkelissaan henkilökohtaisten terveys-tietojen hyödyntämisen oikeutuksia. Suomi on tunnettu pitkäkestoisista rekisteritiedoista, joita meillä on kerätty luotettavin menetelmin vuosikymmenien ajan. Sähköiset järjestelmät ja tietojen digitointi ovat tehneet mahdolliseksi erilaisten tietojen nopean ja tehokkaan yhdistelemisen ja siirtämisen. Snellin mukaan tietojen hyödyntäminen on siirtynyt uudelle tasolle teknologisen kehityksen myötä. Rekisteröidyistä terveystiedoista on tullut kauppatavaraa ja tätä kehitystä ovat Suomessa tukeneet myös viimeaikaiset lainsäädäntöuudistukset. Snellin mukaan terveystietojen keräämisen perustana olevan yhteisen hyvän retoriikan ja kansallisella kilpailukyvyllä perustellun rekisteritietojen kaupallistamisen välillä on keskustelua kaipaavia ristiriitoja.

Edistyksen Päivien päätteeksi *Iina Soiri* tarjosi mielenkiintoisen kurkistuksen Afrikan korkeakoulutukseen. Afrikan mantereen mittasuhteet jo sinällään ovat monille maanosan ulkopuolisille tuntemattomia. Korkeakoulutuksen yksi keskeisistä ongelmista Afrikassa on resurssihin nähden erittäin nopea väestönkasvu. Rahoitus ei hyvistä pyrkimyksistä huolimatta pysy väestönkasvun tahdissa mukana. Afrikan historia on siirtomaahistoriaa pitkältä ajalta ja tämä perintö heijastuu edelleen afrikkalaisten korkeakoulutettujen elämään. Globaali yhteistyökin tapahtuu suurelta osin länsimaisin ehdoin eli afrikkalaisten tutkijoiden

työ ehdollistetaan länsimaisten ajattelumallien ja toimintakulttuurin mukaan.

Lehdessä on *Risto Leinosen* ja kollegoiden artikkeli, jossa tarkastellaan mahdollisuuksia välittää kansainvälisen tutkimushankkeen oppeja Suomeen. Hankkeessa on kerätty mukana olevista eurooppalaisista maista parhaita käytäntöjä luonnontieteen, matematiikan ja tekniikan opettajien jatkuvan ammatillisen oppimisen kehittämiseen. Tavoitteena on parantaa ns. LUMA-alojen opettajien täydennyskoulutusta käyttämällä hyväksi muissa maissa saatuja kokemuksia erilaisista toimintatavoista.

Lehdessä on myös kaksi mielenkiintoista lectiota, joista ensimmäisessä *Arto Aniluoto* on väitöskirjassaan vertaillut 40 vuoden aikana muutamissa Euroopan maissa tehtyjä organisaatorakenteiden uudistuksia yliopistoissa. Väittelijän mukaan yksittäisten yliopistojen tasolla organisaatorakenteet erilaistuvat, kun taas korkeakoulutuksen globaalit rakenteet enemmän yhdenmukaistuvat. Kansallisten korkeakoulujärjestelmien tasolla puolestaan kehitys kulkee molempiin suuntiin toisistaan poikkeavin tavoin. *Kaisu Koskela* on tutkinut Suomessa asuvien korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien asemaa ja sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Hän on eritellyt kohderyhmäänsä luokastatuksen, etnisyyden ja sukupuolen näkökulmista. Keskusteluosiossa on korkeakoulututkimusta erittelevä *Taina Saarisen* professorin juhluento Jyväskylän yliopistosta ja *Osmo Tammisalo* puolestaan pohtii biologian merkitystä tuloerokeskustelussa. *Jouni Huhtanen* on kirjoittanut arvion Zygmunt Baumanin suomennetusta teoksesta *Sosiologinen ajattelu*.

Lukijoille tervettä ja vapaampaa alkanutta vuotta 2021 toivottaen.

*Kari Kuoppala*  
päätoimittaja